

SŁOWO WSTĘPNE

Oddajemy do rąk Czytelnika zainteresowanego Janem Amosem Komeńskim, jego życiem i twórczością, siódmy tom „Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych, seria pedagogika” / „Siedlce Comeniological Research Bulletin, pedagogy series”. Ten tom wydany jest w drugim roku realizacji projektu ministerialnego: „Wsparcie dla czasopism naukowych” (2020). Od ubiegłego roku czasopismo znajduje się na liście ministerialnej czasopism punktowanych (20 pkt za artykuł) i jest wydawane w dwóch wersjach: tradycyjnej (papierowej) i elektronicznej.

O zainteresowaniach Janem Amosem Komeńskim, działalności naukowo-badawczej i organizacyjnej w zakresie komeniologii pisałam w pierwszym tomie *O Janie Amosie Komeńskim i jego poglądach na edukację* (2014). W tomie drugim (2015), zatytułowanym *Jan Amos Komeński – jego pedagogika i filozofia*, w tekście *O Janie Amosie Komeńskim i początkach komeniologii* (wersja polska, angielska i niemiecka) pisałam o komeniologii siedleckiej, polskiej i europejskiej. W tomie trzecim (2016), zatytułowanym *Jan Amos Komeński – współczesne interpretacje i reinterpretacje jego twórczości* – bazując na treściach, zawartych w artykułach autorów – podkreślałam wielką różnorodność współczesnych interpretacji i reinterpretacji twórczości Jana Amosa Komeńskiego, a także kontrowersje i sprzeczności w jego twórczości i wokół niej. W czwartym tomie (2017) pisaliśmy o polskich i europejskich recepcjach Komeńskiego, a w tomie piątym (2018) podjęliśmy się krytycznego „odczytania” tej kontrowersyjnej postaci i jej bogatej twórczości w epokach zaliczanych do WSPÓŁCZESNOŚCI. Podkreślaliśmy tutaj fenomen „nieśmiertelności” prac Myśliciela i to, że swoją twórczością dawał odpowiedź na potrzeby swoich czasów, a jego idee i zasady, do których się odwoływał, skłaniają do refleksji także współcześnie. Naturalną konsekwencją naszych – moich i autorów – poszukiwań badawczych i publikacji z tego zakresu, było wydanie szóstego tomu „Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych” (2019), zatytułowanego *W stronę komeniologii jako nauki – dyskusje – polemiki – dylematy*. Tom był reakcją na potrzebę międzynarodowej

i interdyscyplinarnej dyskusji o komeniologii jako nauce, jej statusie we współczesnym systemie nauk. Okazało się, że dotychczasowe badania w tym zakresie nie wystarczą do tego, aby zdefiniować komeniologię jako naukę, wyznaczyć jej przedmiot i cel badań, sformułować hipotezy i ustalić metodologię. Jedną z ważnych przyczyn tej trudności wydaje się wielkie i różnorodne zainteresowanie Komeńskim w różnych środowiskach naukowych i podejmowanie badań za pomocą różnych metod badawczych, zmierzając w kierunku naukowości komeniologii.

Obecny tom, zatytułowany: *Pansofia Jana Amosa Komeńskiego w interpretacjach i reinterpretacjach polskich i europejskich komeniologów/ John Amos Comenius' pansophism in interpretations and reinterpretations by Polish and European comeniologists* poświęcony jest pansofii (wszechwiedzy) – filozofii Jana Amosa Komeńskiego, którą przepojone są wszystkie jego dzieła. Najogólniej ujmując, chodziło Komeńskiemu o „naprawę rzeczy ludzkich”, o swoistą reformę w tym względzie, bo dostrzegał potrzebę wiedzy uniwersalnej – dla wszystkich o wszystkim, z dostępem do niej przez całe życie. Myśl pansoficzna zawsze była obecna w dyskusjach komeniologów, na seminariach i w publikacjach. Tak jest również i obecnie.

Rok 2020 jest rokiem szczególnym, bo obchodzimy 350. rocznicę śmierci Myśliciela. Jubileusz ten obchodzony jest w Europie i na świecie w ośrodkach komeniologicznych przez trzy kolejne lata. Międzynarodowe obchody w postaci konferencji i seminariów zaplanowane były w Czeskiej Republice, w Holandii i Niemczech. Takie inicjatywy planowane były między innymi w Rosji i w Polsce, również w Siedlcach. Jednak ze względu na COVID-19 plany uległy zmianie. Ośrodki komeniologiczne – ze względu na zakaz przemieszczania się i organizowania konferencji – zmuszone były odroczyć tak zaplanowane obchody jubileuszowe Jana Amosa Komeńskiego na następne lata. Czeska Academia wyszła z inicjatywą międzynarodowego czytania dzieł Komeńskiego on-line w dniu 15 listopada, czyli w dniu rocznicy jego śmierci. Do tej inicjatywy dołączyło Niemieckie Towarzystwo Komeniologiczne (Deutsche Comenius-Gesellschaft).

Siedlecki ośrodek badawczy na Wydziale Nauk Społecznych w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach postanowił uczcić ten jubileusz, otwierając wirtualny OGRÓD PEDAGOGICZNO-FILOZOFICZNY JANA AMOSA KOMENSKIEGO i zapraszając na wirtualną wycieczkę po nim. Zadanie to zostało zrealizowane w ramach zespołowego projektu badawczego pod moim kierownictwem (2020–2022) *Od Jana Amosa Komeńskiego do współczesności. Znaczenie idei wielkiego pedagoga dla peda-*

gogiki i edukacji. Koncentruje się ono na szkole, edukacji i pansoficznej idei edukacji całościowej w poglądach Jana Amosa Komeńskiego w odniesieniu do współczesności. W dniach jubileuszowych w OGRODZIE zagościła rzeźba Myśliciela¹. Roślinność ogrodu – naturalne zmiany, zachodzące w niej wiosną, latem, jesienią i zimą symbolizują, według idei Myśliciela, cały cykl życia człowieka (przemijanie), a u Komeńskiego całe życie jest szkołą². Tematyka tego tomu, traktująca o *pansofii Jana Amosa Komeńskiego*, koresponduje z ideą OGRODU.

Z okazji jubileuszu w ramach zespołu badawczego uruchomiliśmy ankietę o Janie Amosie Komeńskim na platformie elektronicznej. W pytaniach ankiety znajdują zastosowanie zainteresowania badawcze członków zespołu. Ankieta³ jest anonimowa i ma charakter otwarty, skierowana jest jednak głównie do nauczycieli, aby mogli sprawdzić swoją wiedzę o tym XVII-wiecznym pedagogu i jego ideach we współczesności.

Obecny tom jest publikacją interdyscyplinarną, wskazującą na potrzebę prowadzenia prac komeniologicznych z perspektywy wielu dyscyplin naukowych. Ze względu na rok jubileuszowy Jana Amosa Komeńskiego, w wielu krajach ośrodki badawcze były zaangażowane w obchody tego jubileuszu u siebie. Podejmowane tam zadania nie pozwoliły potencjalnym autorom na zaangażowanie się we współpracę z nami. Przyczyniły się do tego również problemy związane z pandemią. Podejmowane na początku roku próby takiej współpracy nie powiodły się. Ostatecznie w tym roku podjęli ją: współpracujący z nami od początku profesor Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej **Sławomir Sztobryn** (pedagog); współpracujący z nami (od 2016 roku) profesor Uniwersytetu Śląskiego – **Lubomír Hampl** (filolog); profesorowie z Uniwersytetu Warszawskiego: **Adam Fijałkowski** (pedagog) i **Roman Mnich** (filolog); systematycznie od czterech lat współpracujący z nami zespół badaczy z Uniwersytetu w Niszu w Serbii, skupiony wokół profesor **Jeleny Maksimović** (pedagog). W tym roku jako współautor artykułu – obok doktorantki **Jeleny Osmanović** – pojawił się doktorant **Nikola Simonović**. Liczną grupę w tym tomie stanowią autorzy z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach – moje kole-

¹ Wprowadzenie i opis Ogrodu w pierwszej fazie jego tworzenia (część I – Jesień) znajdzie zainteresowany Czytelnik pod adresem: <https://comenius.uph.edu.pl/ogrod>.

² Traktuje o tym artykuł Barbary Sitarskiej *Pansofia jako idea edukacji nieustającej Jana Amosa Komeńskiego / Pansophism as John Amos Comenius' idea of lifelong learning*.

³ Zainteresowanego Czytelnika zapraszamy do zapoznania się z ankietą o Janie Amosie Komeńskim i ewentualnego wzięcia w niej udziału na: <https://forms.gle/aWQqja11dVu1r9EQ9>.

żanki i koledzy: **Janina Florczykiewicz** (pedagog), **Barbara Dobrowolska** (pedagog), **Cezary Kalita** (filozof), **Andrzej Borkowski** (filolog).

Potrzeba interpretacji i reinterpretacji pansofii zrodziła się zupełnie naturalnie i jest następstwem tematyki komeniologicznej, podejmowanej w poprzednich sześciu tomach. Potrzebę tej tematyki wzmocnił jeszcze dodatkowo jubileusz Komeńskiego jako, że idea pansofii była jego główną ideą i przenikała przez wszystkie dzieła Komeńskiego. Żyjemy w latach dwudziestych XXI wieku, a dzieło Komeńskiego jest wciąż obecne w naszej kulturze, nauce, edukacji i życiu. Ponieważ dzieli nas przepaść wiekowa, kulturowa i mentalna, musimy na nowo je interpretować. W tekstach autorów wyłoniły się różne stanowiska i kierunki interpretacji i reinterpretacji pansofii Komeńskiego. Tom składa się z dwóch części: pierwsza zatytułowana: *Interpretacje i reinterpretacje pansofii Jana Amosa Komeńskiego* zawiera wszystkie teksty autorów. Na początku zamieszczone są teksty ogólnie wprowadzające w pansofię Jana Amosa Komeńskiego. **Sławomir Sztobryn** w swoim artykule poszukuje pansofii w badaniach polskich komeniologów; **Lubomír Hampl** wprowadza Czytelnika do pansoficznych zagadnień Jana Amosa Komeńskiego z zakresu naprawy rzeczy ludzkich na bazie przetłumaczonej rozprawy Komeńskiego, nieznaney dotąd polskiemu czytelnikowi: *Europae Lumina*, nawołującej do radykalnej zmiany rzeczywistości społecznej. **Adam Fijałkowski** ujmuje pansofię w kontekście encyklopedyzmu XVI i XVII wieku. **Janina Florczykiewicz** przywołuje pansofię Myśliciela w wybranych współczesnych reinterpretacjach. Z kolei zespół autorów z Serbii: **Jelena Maksimović, Jelena Osmanović, Nikola Simonović** interpretuje pansofię i pedagogikę w dziele Jana Amosa Komeńskiego z perspektywy serbskiej.

W tej części tomu zawarte są również interpretacje pansofii Komeńskiego bardziej specjalistyczne. Filozoficznie rozważa pansofię Comeniusa (jako „możliwość poznania wszystkiego”) **Cezary Kalita**, stawiając śmiałą tezę, że pansofia Komeńskiego jest bardziej posiadaniem niż poszukiwaniem. Wydzwięk filozoficzny ma również tekst **Romana Mnicha**, który pansofii Komeńskiego, skierowanej na poznanie ludzi i świata, przeciwstawia *Unum necessarium...*, czyli zwrot Komeńskiego ku transcendencji. **Barbara Dobrowolska** podjęła próbę interpretacji pansofii Komeńskiego jako transgresyjnej koncepcji człowieka w ujęciu uniwersalnym w wymiarze społecznym, edukacyjnym i kulturowym. **Andrzej Borkowski** interpretuje pansofię filologicznie, prezentując aspekty ekspozycji idei mądrości łączącej świat boski z ludzkim (w perspektywie kultury baroku). Bazuje tutaj na *Pampaedii* Jana Amosa Komeńskiego. Część pierwszą tomu kończy wielowątkowy tekst

Barbary Sitarskiej, traktujący o pansofii jako idei edukacji nieustającej Jana Amosa Komeńskiego. Autorka eksponuje tutaj pansoficzne intencje i zamierzenia Myśliciela / reformatora w kontekście wychowania i kształcenia w odniesieniu do współczesności.

Tom siódmy „Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych” można traktować jako tom specjalny, nie tylko ze względu na zakończenie ministerialnego projektu: „Wsparcie dla czasopism naukowych”, jubileusz Jana Amosa Komeńskiego, pomnik Myśliciela w scenerii Ogrodu Pedagogiczno-Filozoficznego, ale także ze względu na to, że zawiera polskojęzyczne przekłady (z języka czeskiego i łaciny) wybranych fragmentów pansoficznych dzieł Komeńskiego: *Conatuum pansophicorum dilucidatio* i *Europae Lumina*. Artykuł zawiera merytoryczne – o wydźwięku filologicznym – komentarze do poszczególnych części przekładu. Zadanie to wykonał dla polskiego Czytelnika po raz pierwszy **prof. Lubomír Hampl z Uniwersytetu Śląskiego**, a tym samym **zapoczątkował nową jakość w polskich badaniach komeniologicznych**. Obszerny artykuł filologa i zarazem tłumacza stanowi drugą część tomu.

Ponadto w tomie znajdują się *Biograficzne noty autorów* i po raz pierwszy galeria, w której znajdzie Czytelnik rzeźbę Jana Amosa Komeńskiego, wykonaną przez miejscowego rzeźbiarza Waldemara Kosa, pomnik Myśliciela w scenerii OGRODU oraz zaproszenie do zwiedzania wirtualnego OGRODU PEDAGOGICZNO-FILOZOFICZNEGO JANA AMOSA KOMENSKIEGO w pierwszej fazie jego tworzenia.

Na zakończenie pragnę podziękować Autorom tekstów, dzięki którym ten tom zaistniał. Dziękuję za dobrą, efektywną współpracę i zapraszam do dalszej. Pragnę podziękować również swoim Władzom Uczelni, Wydziału Nauk Społecznych i Instytutu Pedagogiki za wsparcie w trakcie tworzenia tomu. Podziękowania także kieruję do swoich Koleżanek i Kolegów, którzy cały czas wspierają mnie w moim trudnym przedsięwzięciu redagowania tomów, ale przede wszystkim za ich wiarę w sens moich działań i promowanie „Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych, seria pedagogika” w Polsce i w Europie. Dziękuję również Recenzentom tomu za konstruktywne uwagi i sugestie: dr. hab. **Sławomirowi Sztobrynowi**, prof. uczelni; dr. hab. **Jarosławowi Garze**, prof. uczelni; dr. hab. **Marcinowi Wróblewskiemu**, prof. uczelni; prof. nadzw. dr. hab. **Annie Kożuh** (Słowenia), prof. dr. hab. **Swietłanie Marczukowej** (Petersburg, Rosja) oraz innym recenzentom zagranicznym współpracującym z czasopismem.

Wszystkim recenzentom dziękuję za cenne uwagi i liczne sugestie, które przyczyniły się do ostatecznego kształtu tej publikacji. Wreszcie swoje podziękowania kieruję do Komitetu Redakcyjnego czasopisma za systematyczną i efektywną współpracę, a w szczególności do sekretarza redakcji – dr Renaty Matysiuk, redaktora języka angielskiego – mgr Izoldy Lisowskiej-Popoiłyk i redaktora technicznego – dr. Piotra Świtalskiego.

Redaktor Naczelna
Barbara Sitarska